

POLOŽAJ SLOVENCEV V ITALIJI OB NOVEM LETU 1961

Naša bodočnost je predvsem odvisna od nas samih

Nujno je treba ustanoviti stalen organ za obrambo in izvajanje Posebnega statuta

Nahajamo se še prav v začetku novega leta, se pravi v času, ko tako posamezniki kot društva in organizacije delajo obračun svojega dela v pravkar minulemu letu ter obenem sestavljajo načrte za bodoče delovanje. Namen tega članka pa ni, da bi sestavljal kakšno statistiko ali da bi napovedoval določen program. Z njim hočemo le bežno pregledati položaj, v katerem se ob začetku leta 1961 nahaja slovenska skupnost, živeča v mejah italijanske republike, in hkrati osvetliti nekatere dogodke, ki so se pripetili v zadnjem letu in ki so v večji ali manjši meri vplivali na oblikovanje naše slovenske stvarnosti v zamejstvu.

Na splošno lahko rečemo, da se narodnostni položaj Slovencev v Italiji lansko leto ni poslabšal. Kot dokaz za to trditev lahko jemiemo stanje našega šolstva, kjer smo kljub nekaterim bolečim izgubam pri vpisovanju v glavnem vendarle ohranili stare položaje. Res je sicer, da se naše razmere v zadnjih 12 mesecih niso poslabšale; prav tako pa je tudi res, da se te razmere niso prav nič izboljšale in zato nikakor ne moremo biti zadovoljni.

POLOŽAJ NA TRŽAŠKEM

Za Slovence na Tržaškem je značilno, da je lanskega oktobra že poteklo dolgih šest let, odkar je bil med Italijo in Jugoslavijo podpisan v Londonu sporazum o soglasju, ki v svojem Posebnem statutu vsebuje natančna določila v korist našega ljudstva, vendar moramo žal še zmeraj ugotoviti, da se večina omenjenih določil sploh ne izvaja in spoštuje.

Tržaški Slovenci so tudi lani zaman pričakovali, da bo rimska vlada sprejela eno njihovih temeljnih zahtev, in sicer, da bo besedilo londonskega sporazuma objavila v Uradnem listu, s čimer bi določila tega mednarodnega dogovora postala za vse državljane in tudi za vse oblastnike obvezen zakon.

Lani so Slovenci na Tržaškem zaman upali ne samo, da bo sprejeta ta zahteva, temveč so tudi vse leto zaman čakali, da rimska vlada odgovori na spomenico, ki so ji jo njihovi izvoljeni predstavniki oddali ob petletnici podpisa londonskega dogovora in ki vsebuje vse zahteve naše manjšine na tem delu bivšega Svobodnega ozemlja.

NASELJEVANJE

Namesto odgovora na vsa ta še vedno odprta vprašanja pa so tržaški Slovenci prav ob koncu leta doživeli nekaj novih kri-

vic in nekaj novih razočaranj. Naše zavedno ljudstvo namreč še vedno ne more pozabiti, da je tržaška prefektura konec novembra izdala več odlokov, s katerimi je posestnikom na Kontovelu bilo razlaščenih nadaljnjih 10 tisoč 500 kv. metrov zemljišča, na katerem bo ustanova UNRA-CASAS gradila stanovanja za istrske italijanske begunce. Ob istem času je nadalje dospela vest, da bo omenjena ustanova baje zasedla okrog devet tisoč kv. metrov zemljišča tudi v bližini Sesljana v devinsko-nabrežinski občini. Nedolgo tega pa so laški časopisi še pisali, da je posebna komisija v Rimu določila, kako naj se razdeli vsota 5 milijard lir, ki je bila pred dvema letoma s posebnim zakonom nakazana za gradnjo stanovanj istrskim prebežnikom. Ta komisija je namreč sklenila, naj se za zidavo stanovanj na Tržaškem potroši več kot tri milijarde, za gradnjo stanovanj po vseh ostalih pokrajinah Italije pa niti dve milijardi. Ta razdelitev, kot beremo, še ni dokončna, ker bo o njej morala sklepati vlada. Vendar ni nobena skrivnost, da je bila ta vsota tako razdeljena, ker morajo po načrtu italijanskih nacionalistov begunci biti tudi sredstvo in orodje za raznarodovanje naše slovenske zemlje. In če bo tolikšna vsota denarja res potrošena na

Tržaškem, smo lahko že sedaj prepričani, da je narodna usoda vseh naših vasi ob obali in bližnji okolici, od Štivana mimo Sv. Križa in Proseka do Opčin in najbrž tudi do nekaterih vasi dolinske občine za vselej zapečaten; v vseh teh že od nekaj slovenskih vasesh bi naš živelj postal neznačajna manjšina.

Od rimske vlade je sedaj odvisno, kakšna bo bodoča usoda toliko slovenskih vasi, toliko slovenskih gospodarstev in slovenskih družin. Po tem, kako bo odločila, bomo lahko tudi sodili, če se strinja in podpira široko zasnovani raznarodovalni načrt tržaških italijanskih nacionalistov.

Na Tržaškem se je lani pripetilo še več drugih dogodkov, ki so se kot zastrupljene sulice zapičile v naše živo narodno telo. Od vseh omenimo samo odločitev sodišča, ki je na osnovi nekkih fašističnih zakonov slovenski stranki med drugim onemogočilo, da se brani v svojem materinem jeziku, nato sklep večine pokrajinskega sveta, po katerem je slovenskim svetovalcem ponovno bilo zabranjeno govoriti v slovenščini, in nazadnje še zloglasno Palamarovo pismo v zvezi z recipročnim priznavanjem akademskih naslovov, ki ga lahko smatramo za krono vseh protislovenskih ukrepov v vseh 12 mesecih prejšnjega leta.

Stanje na Goriškem in v Beneški Sloveniji

Bistveno nespremenjeno je ostalo lani tudi stanje na Goriškem in v Beneški Sloveniji. Tamkajšnji Slovenci so še vedno brez zaščite, čeprav bi po 6. členu ustave država morala že zdavnaj izdati posebne zakone, ki bi omogočili in ščitili njihov kulturni, jezikovni in gospodarski obstoj, se pravi njihov nemoten narodni razvoj.

Namesto tega so prav proti koncu leta goriški Slovenci doživeli, da je prefekt iz Gorice Nitri razveljavil sklep doberdobskega občinskega sveta, na osnovi katerega bi na važnejših cestnih križiščih, ob vhodih v posamezne vasi ter ob začetku raznih vaških ulic postavili dvojezične krajevne in ulične napise.

Kar zadeva Beneške Slovence, pa ugotavljamo samo to, da je rimska vlada lani ponovno dokazala, da tem našim nesrečnim krvnim bratom ni voljna nuditi prav nobene narodne pravice. Še nam je namreč v živem spominu, kako vladni načrt za ureditev in uzakonitev slovenskega šolstva sploh ne upošteva Beneške Slovenije, iz česar izhaja, da demokristjanska vlada še vedno namerava voditi do tamkajš-

njih naših bratov staro politiko, ki jo je slovenski akademik prof. Kušej v zadnjih Naših razgledih pravilno označil za »kulturni in jezikovni genocidij«.

Čeprav smo v tem kratkem pregledu omenili samo negativne postavke naše ianskoletne narodne bilance, nimamo vzroka, da smo ob začetku novega leta kdovekakšni pesimisti, kajti naš narodnostni položaj se ni, kot smo uvideli ugotovili, poslabšal. Ostal je pač približno takšen, kakršen je bil ob koncu leta 1959.

Kdor je namreč mislil, da bodo tukajšnji vladajoči krogi kar čez noč spremenili svojo miselnost ter začeli ravnati s Slovenci kot z enakopravnimi brati, se je spet temeljito zmotil. Težak, potrpežljiv in dolgotrajen boj bo potreben, preden se bodo v življenju uveljavila načela narodne enakopravnosti, vsebovana v mednarodnih pogodbah in ustavi.

ZA LAŽJE IN BOLJ USPEŠNO DELO

Tudi dogodki v zadnjem letu (kot v ostalem vsa povojna stvarnost v zamejstvu) so

(Nadaljevanje na 2. strani)

RADIO TRST A

- NEDELJA, 8. januarja, ob: 9.00 Kmetijska oddaja; 9.30 Slovenske narodne pesmi; 10.00 Prenos maše iz stolnice Sv. Justa; 11.30 Oddaja za najmlajše: »Velika gala predstava«, pravljica (Tone Seliškar-Jožko Lukež), I. del. Igrajo člani RO; 12.15 Vera in naš čas; 13.00 Kdo, kdaj, zakaj... Kronika tedna v Trstu; 14.30 Sedem dni v svetu; 14.45 Zbor »Ljubljanski zvon«; 17.00 Za smeh in dobro voljo, ponovitev; 19.00 Nedeljski vestnik; 21.00 Iz zakladnice slovenskih narodnih pesmi: »Glejte, glejte, kdo tam gre« (Marija Tomazin).
- PONEDELJEK, 9. januarja, ob: 18.00 Italijanščina po radiu — Janko Jež — Prva lekcija; 19.00 Znanost in tehnika — Miran Pavlin: »Raketa Saturn«; 20.00 Sportna tribuna; 20.30 Strauss: »Salomé«, opera v enem dej. Približno ob 22.10 »Nove knjige in izdajec«.
- TOREK, 10. januarja, ob: 18.00 Radijska univerza — Ivan Rudolf: Čudovitosti rastlinstva: »Voda in rastlinstvo«; 19.00 Pisani balončki, radijski tehnik za najmlajše (Krasulja Simoniti); 20.30 Fantazija dunajskih motivov; 21.00 Tvorica sanj, obzornik filmskega sveta (Tomaž Mislej); 21.30 Koncert čelista Reneja Foresta in pianista Fredya Doška; 22.00 Italijansko sodobno pesništvo v delih sedmih predstavnikov mlajšega rodu — Josip Tavčar: »Mario Luzi«.
- SREDA, 11. januarja, ob: 18.00 Slovenščina za Slovence, I. oddaja (Martin Jevnikar); 18.30 Liki in značaji iz opernih del: »Falstaff« (Igor Rutar); 19.00 Zdravstvena oddaja (Milan Starc); 20.30 »Stanovanje št. 14«, igra v treh dej. (Vincenzo Trieri - Nada Konjedic). Igrajo člani RO.
- ČETRTEK, 12. januarja, ob: 18.00 Radijska univerza — Tone Penko: Strupi, mamila in nasladila: »Kačji strupi«; 19.00 Širimo obzorja — Umetnost naših cerkva: »Bazovica« (Jože Peterlin); 20.30 Simfonični koncert orkestra Tržaške filharmonije. Približno ob 21.10 Književnost: »Dušan Moravec in njegova knjiga Meščani v slovenski dram« (Josip Tavčar). Približno ob 22.05 Umetnost: Jože Seražin: »Francesco dall'Ongaro — življenje in delo«.
- PETEK, 13. januarja, ob: 18.00 Italijanščina po radiu — Janko Jež: 2. lekcija; 19.00 Šola in vzgoja — Vili Žerjal: »Razvoj osebnosti pri otroku in mladostniku«; 21.00 Gospodarstvo in delo; 21.20 Koncert operne glasbe; 22.00 Obletnica tedna — Rado Bednarik: »Sestdesetletnica obstoja avstralskega Commonwealtha«; 22.15 Italijanska povojna glasba. Skladbe Luigija Nona in Bruna Maderne ter Luciana Berija. (Oddaja sta pripravila Boris Porena in Firminio Sifonia).
- SOBOTA, 14. januarja, ob: 13.30 Dobrodošle! Plošče prvič v oddaji; 15.30 »Vzглядna norišnica«, dramatisirana zgodba (Edgar Allan Poe - Saša Martelanc). Igrajo člani RO; 18.00 Radijska univerza — Ivan Artač: Razvoj Evrope, II. del — Novi vek: »Liberalna revolucija leta 1848«; 19.00 Pomenek s poslušalkami (Marjana Prepeluh); 20.40 Zbor »France Prešeren«; 21.00 Za smeh in dobro voljo.

TEDENSKI KOLEDARČEK

- 8. januarja, nedelja: Maks
- 9. januarja, ponedeljek: Julijan
- 10. januarja, torek: Gregor
- 11. januarja, sreda: Pavlin
- 12. januarja, četrtek: Tatjana
- 13. januarja, petek: Veronika
- 14. januarja, sobota: Srečko

»VSTAJENJE« V FILMU

V Moskvi je režiser Schweizer začel snemati film pvozet iz vsebine Tolstojevskega romana »Vstajenje«. Po tem romanu so zahodni režiserji naredili že več filmov; zadnjega je posnel Amerikanec Robert Mammilian leta 1936. Delo je na široko zasnovano, a prikazuje bolj ozadje in se izkazuje z bogato tehniko. Schweizer pa pravi, da hoče podati predvsem tolstojanski realizem in njegov socialni poudarek v obrambi ponižanih in razjedjenih.

DAROVI

N. N. iz Trsta namesto venca pok. dr. Bitežniku Lir 2.000 za sklad Novega lista.

Izdaja Konzorcij Novega lista
Odgovorni urednik Drago Legiša

Tiska tiskarna »Graphis« - Trst, ul. Sv. Frančiška 20
Telefon 29-477

Pogajanja za Južni Tirol

Prazniki so minili, politično življenje se je spet razživel. Italija in Avstrija sta zopet na pragu novih pogajanj za Južno Tirolsko. Odposlanci obeh držav se bodo zbrali 27. januarja v Milanu. Italijo bodo zastopali diplomati, ki so svoj čas bili poslani v New York, da pred OZN zagovarjajo stališče Italije. Glede sestave avstrijskega odposlanstva so pa že nastali spori. Rimska vlada je na pol uradno dala vedeti na Dunaj, da ji ni všeč, če pride k pogajanjem tudi podminister zunanjih zadev Gschnitzer, češ da je znano njegovo protitalijansko mišljenje. Ne glede na osebe, so tudi sporna vprašanja o Južni Tirolski ostala na mrtvi točki. Če ne bodo neposredna pogajanja uspela, bo moralo Haaško razsodišče reševati pravno plat, ali je Italija izpolnila dogovore, medtem ko bo politična, to je vprašanje večje avtonomije za nemško manjšino, ostala nerešena in se bo zadeva po vsej verjetnost spet prenesla v okvir Združenih narodov.

Titove izjave

Jugoslovanski državni predsednik Tito je preživel zadnji dan leta v Sarajevu. Na silvestrovanju v palači Izvršnega sveta se je ustavil pri mizi študentov ter se je z njimi več časa pogovarjal. V razgovoru je omenil marsikaj, kar je pomembno za jugoslovansko notranjo in zunanjo politiko. Visokošolcem je poudaril, da so prav oni, ki študirajo, poklicani nadaljevati »naše delo«. Predsednik je poudaril važnost izobrazbe za vodilna mesta. Glede notranje politike je dejal, da ne bo težko izvesti postavljene gospodarskega načrta.

Teže je pa v zunanji politiki. Tito je dodal, da je bolj pesimistično razpoložen ob Novem letu 1961, kakor je bil za Novo leto 1960. Poudaril je zlasti, da »stalinisti še ne nehajo napadati Jugoslavije«. Kljub napadom pa raste ugled Jugoslavije zlasti pri mladih državah v Afriki in v Aziji.

Drugi razlog za spoštovanje, katero uživa Jugoslavija v tujini, je dejal maršal, je pa njeno trdno vztrajanje na načelnih stališčih in ker se ne pusti vpreči ne v voz vzhodnega ne zapadnega bloka. Razgovor se je končal s pozivom, naj se študenti pridno uče, da zasedejo mesta po svojih sposobnostih.

Stoletnica združenja

Z letošnjim letom se pričinja stoletnica začetkov italijanskega zedinjenja. Boji za neodvisnost Italije so se sicer začeli že leta 1848, toda šele politika ministra Cavourja in meč Garibaldijski sta uresničila ideje Mazzinija. Po bitkah pri Magenti in Solferinu, potem ko je Garibaldijska tisočnica osvojila Južno Italijo, se je večina italijanskih pokrajin združila. Manjkala je še Benečija in Cerkvena država. Toda že brez njih je Viktor Emanuel II. proglasil 18. februarja 1861 kraljevino Italijo, kar je parlament 17. marca istega leta potrdil. Združena Italija je tedaj štela 248.779 km² s 25 milijoni prebivalcev.

Za pozdrav stoletnici je vlada ukazala razobesiti zastave. Sestavila je tudi načrt za slovesnosti, ki se bodo ob tem letu obhajale v spomin na stoletnico združene Italije.

Belgija v krčih

Ob novem letu so malo pojenjale ulične demonstracije v Belgiji, ki so grozile, da bodo omajale sam prestol komaj poročene-ga kralja Baldovina. Delavski sindikati, z izjemo samo nekaterih, so nastopili proti predlogu vladnega predsednika Eyskensa, naj se vpelje vsesplošno varčevanje kot nadomestilo za izgubljeni Kongo. Prizadeti bi bili pri znižanju plač, pri zaprtju nekaterih velikih podjetij in pri porastu cen vsakdanjih potrebščin zlasti delavci in nižji sloji. Demonstranti so tudi očitali velikanske stroške za kraljevo poroko. K tem ekonomskim razlogom se je pridružilo še staro narodno in jezikovno nasprotje med južnimi Valonci, ki so po svojem izvoru sorodni Francozom, in severnimi Flamci, germanskega rodu. Za torek so sindikati napovedali nove obhode po Bruslju in po drugih večjih mestih. Odločnost vlade je pa preprečila vse hujske izgrede. V prestolnici je policija odstranila stavkovne straže pred delavnicami in tovarnami. Nad polovico delavcev se je že vrnilo na delo.

Parlament bo skoro gotovo sprejel »loi unique« (enotni zakon), ki vsebuje gospodarske in socialne reforme. Eyskens je pripravljen v nasprotnem primeru razpustiti zbornico in vladati tri mesece s kraljevimi pooblastili.

Takšni ukrepi bodo prav gotovo še bolj razburili duhove. Tudi če bo enotni zakon izglasovan, se bo vlada le morala baviti s korenitimi gospodarskimi, socialnimi in političnimi preuredbami. Vatikansko glasilo »Osservatore Romano« piše, da se bo to moralo izvršiti, če se hoče ohraniti državna enotnost Belgije.

Položaj Slovencev v Italiji

(Nadaljevanje s 1. strani)

pa ponovno potrdili tole resnico: izid boja za naše narodne pravice ni samo odvisen od podpore naše matične države, temveč predvsem od nas samih.

Pri tem je zlasti važno, da se utrdi in strogo izvaja naslednje načelo: ko gre za to, da se konkretno izvedejo načela o zaščiti slovenskega ljudstva na Tržaškem in v ostalih dveh pokrajinah ter s tem zagotovi njegovo bodoče politično, kulturno in gospodarsko življenje, je nujno, da ne samo gospodarske in prosvetne, temveč tudi politične in ostale slovenske organizacije skupno in enotno nastopajo v vseh vprašanjih, ki so življenjskega pomena za naš obstoj. Dosedanja praksa pa je tudi pokazala, da bi to delo bilo mnogo lažje in bolj učinkovito, če bi politične in druge sile ustanovile poseben organ (naj se imenuje Narodni svet ali kakorkoli, ni važno), ki bi dajal oziroma povezoval razne pobude.

Ne torej razpust obstoječih slovenskih strank in stranic, kot predlaga neki tržaški štirinajstrednik v svoji novoletni številki, temveč enokopravno sodelovanje vseh strank in organizacij na osnovi minimalnega skupnega narodnoobrambnega programa. Dobro se zavedamo, da gre za sistem dela, je povezan s težavami in ki zahteva mnogo potrpežljivosti, a takšen ustroj je edini v skladu z načeli resnične demokracije in zato gotovo učinkovit. **D. L.**

Nevarnost v Srednji Ameriki

Fidel Castro, oblastnik na Kubi, je toliko časa napenjal struno, da je počila. Seveda leži krivda tudi na nasprotni, ameriški strani, a Castro je preveč očitno prejemal pomoč od sovjetov in se je čutil močnega. Po Novem letu je namreč zahteval, naj se umakne vse osebje ameriškega poslanštva, razen enajstih in sicer kar v nekaj urah. Združene države so se čutile v svoji časti užaljene. V odgovor je ameriški predsednik Eisenhower pretrgal v sredo zjutraj vse diplomatske stike z republiko na Kubi; ku-

banski državljani se morajo takoj izseliti iz ZDA, ameriški podložniki se pa morajo brž vrniti domov.

Ozračje je napeto kot ob začetku vojnega izbruha. Fidel Castro je brzojavil Združenim narodom, da pričakuje že v nekaj urah napad Združenih držav z morja. Sovjetski radio pa ostro napada Eisenhowerja, češ da hoče še nekaj minut pred svojim odhodom zanetiti svetovno vojno.

Zimski motiv

Žive jaslice

Mnogo zanimanja so vzbujale v Gorici ob praznikih jaslice, postavljene v cerkvi Sv. Ignacija v dvorani za zakristijo. Jaslice imajo nad 200 figur in skupin, ki se gibljejo kot žive s pomočjo električnih napeljav. Jaslice, ki jih posebno mladi radi obiskujejo, so delo mojstra iz Tržiča. Razstavljal jih je že v tržiški okolici. Nameravajo jih pa pokazati tudi drugod. Razstavljenе jaslice so res delo svoje vrste, zato so jih snemali tudi na televizijo in jih bodo kazali na sprejemnikih kot goriško-tržiško redkost, ki se bo prihodnje leto kosala na večjih razstavah.

Ker smo že pri jaslicah, naj omenimo, da so na svetovni razstavi v Bologni odnesle prvo nagrado jaslice, ki jih je sestavil Ljubljčan Niko Kuret.

Sv. trije kralji

19 — G + M + B — 61

Praznik svetih treh kraljev je zadnji v vrsti božičnih dni, pobožnih čustev in tudi prazničnega veseljačenja. Star goriški rek pravi: »Sveti trije kralji praznik odpeljali«.

Tudi za ta zadnji božični praznik so se še marsikod po naših krajih ohranili lepi, stari običaji. V navadi je na večer pred praznikom kropljenje hiš in gospodarskih prostorov z blagoslovljeno vodo kot na božični večer. Potem pa še pokadijo z oljčnimi vejicami. Kajeenje spominja na tri modre iz Jutrove dežele, ki so prinesli Detetu v dar zlata, kadila in mire. Po blagoslovu hiše je gospodar na vrata napisal novo letnico in vmes začetnice G(ašpar), M(iha), B(oltežar).

Druga navada je pa koledovanje. Pevci, imenovani koledniki, so hodili zvečer pet po hišah voščilne pesmi. Poleg nabožne vsebine so stare kolednice imele še druge pomene; naj se nesreča obrne od hiše, kjer pevce sprejmejo in obdarujejo; ali pa da koledniška pesem vošči srečno novo leto pri delu, ki se zopet začne po božičnem praznovanju. Ponekod zopet so verovali, da hodijo s tremi kralji vasovat tudi umrli v prejšnjem letu.

Jugoslovanski gospodarski načrt

Jugoslovanska narodna skupščina je potrdila novi gospodarski načrt, ki naj se izpelje do leta 1965. Smernice gospodarske obnove so zelo optimistične in lepe. Jugoslovanski voditelji predvidevajo, da se bo narodni dohodek na osebo zvišal od sedanjih 400 dolarjev na 600 dolarjev letno. Povečala se bo proizvodnja jekla na 2,3 milijona ton; malo manj kot še enkrat toliko, kolikor znaša sedanja proizvodnja. Še enkrat več pa bo dal pridelek sladkorja. Zato se tudi računa, da si bo potrošnik namesto sedanjih 15 kg letne uporabe sladkorja privoščil 26 kilogramov; saj bo po načrtu imel denar in blago na razpolago. Potrošnja mesa bo tudi poskočila od 29 kg na 41, kar je več kot evropski povpreček. Za razvoj industrije bo država vsako leto vložila 400 milijard dinarjev. Modernih cest bo v petletki zgrajenih 4000 kilometrov.

Vsa ta dela zahtevajo kajpak tudi novih delovnih sil, in sicer 200.000 letno. Na razpolago jih je pa le 130.000. Prav tako se bo pokazalo pomanjkanje strokovnjakov. Za izvedbo načrta je potrebnih vsako leto 85.000 novih diplomirancev.

Neščečno leto

Sele sedaj je radio iz Pekinga sporočil v svet, da je pomenilo prejšnje leto eno najbolj usodnih razdobj v celem stoletju za kitajsko gospodarstvo. Naravne ujme, zdaj poplave in tajfuni, potem pa spet velika suša so uničile pridelke na 60 milijonih ha zemlje. Ta površina znaša polovico plodne oranice. »Ljudski dnevnik« iz Pekinga dostavlja, da je zguba na poljedelskih pridelkih in surovinah občutno prizadela tudi industrijo. Še bolj pa obrt, ki te surovine uporablja. Prav močno se je znižala proizvodnja tkanin, sladkorja in olja. Izdelane ga je bilo tudi dosti manj jekla, ker so nakopali manj premoga. V dvajsetih velikih pokrajinah na severu in severovzhodu so vremenski pogoji že dve leti neugodni. Pomanjkanje grozi milijonom prebivalcev.

Kennedyjev dan

V petek, 20. januarja, bodo v Washingtonu grmeli topovi in zvonili vsi zvonovi. Umeščali bodo novega predsednika Združenih držav Kennedyja.

Poseben odbor demokratske stranke in državni organi so v posebni brošuri objavili seznam vseh slovesnosti. Začele se bodo že na predvečer v velikem gledališču v New Yorku s predstavo pod vodstvom Franka Sinatre. Nastopili bodo najbolj priljubljeni odrski in filmski igralci v pestrih točkah. Vstopnina v slavnostno dvorano znaša 66.000 lir na osebo; čisti dobiček pojde v strankino blagajno.

Kennedy in njegov podpredsednik Johnson bosta gotovo pred polnočjo šla spat. Naslednji dan ju čaka precej napora. K notranjim slovesnostim je povabljenih 18.000 gostov; 50.000 v vrtove predsedniške Bele hiše. Nad en milijon oseb bo pa stalo na pločnikih, ko se bo predsedniški spreved pomikal s Kapitola proti Beli hiši.

Obrednim izvedencem povzročča že sedaj skrbi, ali se bo dal Kennedy pregovoriti za predpisani cilinder. Kakor je znano, novi predsednik ne mara nobenega pokrivala. S cilindrom ali brez njega bo prišel v Belo hišo, kjer mu bo poseben odbor senata in poslancev izročil oblast, nakar sledi slovesna prisega. Te slovesnosti bodo potekale v posebni, novi dvorani vpričo najodličnejših povablencev.

Takoj nato sledi sprejem guvernerjev vseh zveznih držav. Tretja »notranja« točka na sporedu je velik koncert klasičnih skladateljev v »Constitutionhall«. Nato pride na vrsto državni banket, ki je moreča skrb za stotine kuharjev.

Pojedina in slavnostni govori se vlečejo do večera. Medtem pa zabavajo goste na ulicah mestni ognji, vojaške parade, streljanje, alegorične slike itd.

Zvečer pa začno na tiho drčati proti bajno razsvetljeni Beli hiši velike limuzine s krasoticami in uniformiranimi poslaniki. V predsedniški palači se namreč prične svečani sprejem in nato reprezentativni ples. Vrhunci politike, kulture, pa tudi milijard se najdejo na tem demokratičnem plesu v objemu najlepših igralcev in plesalk.

Lov na vstopnice k vsem tem prreditvam se je že začel. Pod roko vstopnine čudovito naraščajo. Vsakdo, ki se količkaj šteje za vidno osebnost Amerike, si prizadeva, da bi ga vpisali na seznam povablencev.

Zato te dni najbolj blagrujejo nekega brivca iz New Yorka, ki ga je novi predsednik z lastnoročnim pismom povabil k svečanostim v Washington. Srečni mož je bil namreč Kennedyjev osebni brivec.

Tržaškega

Repentabor:

PRIPRAVE

NA BLIŽNJE OBČINSKE VOLITVE

Osrednja volilna komisija je to pot potrdila obe predloženi kandidatni listi in zato bodo občinske volitve lahko redno potekale v nedeljo, 15. t. m., in naslednji dan do 14. ure, ko se bo pričelo štetje glasov. V volilnih seznamih repentaborske občine je vpisanih skupno 427 volivcev, kar med drugim pomeni, da je ta občina ena najmanjših v vsej državi.

Za te volitve je značilno, da pravzaprav ni običajnega volilnega boja, ki se odraža predvsem v javnih shodih, na katerih govorniki razlagajo poslušalcem volilni program svoje liste. Doslej pa še ni bilo v nobeni vasi naše občine niti enega volilnega zborovanja. To je sicer razumljivo, saj smo v polni zimi in nihče noče zmrzovati na kakšnem trgu samo zato, da bi poslušal kakšnega agitatorja. Doslej tudi ni bilo nobenega shoda v zaprtih prostorih in do danes tudi še niso nobenega napovedali.

Obe listi pa sta že sestavili volilni program ter ga tudi že nalepili na nalašč za to postavljene deske. Če tokrat ni bučne zunanje volilne agitacije, pa je treba zabeležiti še kar precej krepko podrobno agitacijo, in sicer od osebe do osebe.

Katera lista bo na volitvah odnesla največ glasov? Odgovori na to vprašanje so seveda različni, saj bi prav vsi kandidati radi prodrli in bili izvoljeni. Mnogi nepristranski opazovalci pa sodijo, da je izid letošnjih volitev zelo negotov, kajti bolj kot pisani programi bo baje pri volivcih odločevala osebnost posameznih kandidatov.

Za natančni odgovor pa bomo zvedeli samo v ponedeljek, 16. t. m., in sicer najbrž že v zgodnjih večernih urah.

Zgonik:

OBČINSKI SVET ZE PRIČEL ZASEDATI

V soboto se na zgoniškem županstvu pričela prvo redno zasedanje novoizvoljenega občinskega sveta. Na dnevnem redu je vrsta važnih upravnih vprašanj, med drugimi tudi občinski proračun za leto 1961. Ta bi po določilih zakona moral biti odobren že lanskega oktobra, kar pa se ni zgodilo, ker so bile medtem razpisane nove upravne volitve.

Kot smo zvedeli, se proračun ne bo mnogo razlikoval od lanskega, saj najbrž ne bo novih postavk niti med dohodki niti med izdatki. Predvideva se, da bo proračun tudi letos izkazoval okrog 11 milijonov primanjkljaja. Med izrednimi stroški pa bi po našem ne smela manjkati posebna postavka v korist nove kmetijske šole, kar je nujno potrebno, če hočemo, da se že prihodnje šolsko leto prične v novem zavodu pouk.

Od ostalih točk dnevnega reda omenimo, da bodo že na prvi seji izvolili nove člane

volilne komisije, da bodo izvolili revizorje računov za leto 1959 ter da bodo imenovali dva nova člana v Običinsko podporno ustanovo.

Kontovel:

AVSENIK PRIVLAČUJE

Pred nabitno polno dvorano Gospodarskega društva na Kontovelu je na Novo leto popoldne nastopil znani in priljubljeni Avsenikov ansambel. Dvorana je spet bila premajhna, da bi lahko sprejela vse ljudi, ki so ta dan dospeli na Kontovel iz bližnjih in tudi bolj oddaljenih vasi našega Krasa ter iz mesta. Člani ansambla so izvajali nekaj najboljših polk in valčkov iz svojega bogatega in izvirnega repertoarja ter poslušalce resnično navdušili.

O tem dogodku moramo že zato poročati, ker smo lahko spet ugotovili, da so tukajšnji Slovenci še vedno voljni in sposobni napolniti dvorane, če gre za kvalitetno in sodobno ter privlačno predstavo.

NAD 5 MILIJONOV PREHODOV

V letu 1960 so na raznih obmejnih blokih zabeležili skupno 5 milijonov 98 tisoč prehodov s prepustnico, se pravi 16 tisoč več kot leta 1959. V Italijo je prišlo dva milijona 677 tisoč jugoslovanskih državljanov,

SLOVENSKO DOBRODELNO DRUŠTVO V TRSTU

priredi v soboto, 14. januarja 1961, ob 21. uri
svoj tradicionalni

DOBRODELNI PLES

v Hotelu Excelsior Palace

Vstop izključno z vabili. Vabila in rezervacije miz na sedežu društva v ulici Machiavelli 22/II., dnevno od 17. do 19. ure.

nov, v Jugoslavijo pa je odšlo 2 milijona 421 tisoč italijanskih državljanov.

V primeri z letom 1959 je bilo lani kar 119 tisoč več prehodov s potnimi listi, kar pomeni, da se je precej povečal tudi tujski promet.

Kot vidimo, je videmski sporazum o obmejnem prometu povsem dosegel svoj namen in se je tako dobro obnesel, kot si ob podpisu ni mogel nihče predstavljati. Nič čudnega torej ni, če si predstavniki obeh držav sedaj prizadevajo, da bi sedanje stanje še izboljšali, zlasti kar zadeva valutarne predpise. Ni izključeno, da bodo nekaj koristnega ukrenili že na prihodnjem zasedanju mešane italijansko-jugoslovanske komisije.

Rojan:

SKUPAJ V ŽIVLJENJU IN SMRTI

Prejšnjo soboto se je za vedno poslovil od tega sveta 92-letni posestnik Anton Piščanc, po domače »Tonček s Kota«. Naslednji dan pa je za vselej vzela slovo še njegova zvesta življenjska družica, 89-letna Josipina. Zgodilo se je torej, da sta oba zakonca skupno odšla v večnost, kot sta skupno prehodila skoraj 67 let zakonskega življenja.

Naj rajnemu skrbnemu gospodarju ter zavednemu Slovincu in njegovi življenjski družici sveti večna luč. Sorodnikom izrekamo globoko sožalje.

TRŽASKI GOSPODARSTVENIKI V LJUBLJANI

Ta teden bi moralo odpotovati na uradni obisk v slovensko prestolnico odposlanstvo tržaške Trgovinske zbornice. Obisk pa je bil odložen za približno teden dni, ker so morali nekateri člani odposlanstva nujno odpotovati na važne razgovore v Rim. V Ljubljani se bodo tržaški odposlanci, ki jih bo vodil sam predsednik Trgovinske zbornice Caidassi, srečali s slovenskimi gospodarstveniki ter si izmenjali mnenja o dosežanju gospodarskem sodelovanju med Slovenijo in Tržaškim ozemljem in obenem proučili možnost, da se sedanji stiki in blagovne izmenjave še povečajo.

V tej zvezi omenimo, da je bilo v tork v prostorih Slov. gospodarskega združenja v Trstu zanimivo predavanje. Podpredsednik združenja Dušan Košuta je zlasti obširno poročal o današnjem stanju trgovinske izmenjave med Trstom in Jugoslavijo ter o vseh vprašanjih, ki so s tem v zvezi. Takšna predavanja so koristna in za slovenske gospodarstvenike celo nujno potrebna. Zato pričakujemo, da bo Slov. gospodarsko združenje nadaljevalo po pravkar začeti poti.

OBISK PRI BOLNIH KMETOVALCIH

Ravnateljstvo kmečke bolniške blagajne v Trstu sporoča, da sta komisar in ravnatelj blagajne obiskala pred letošnjimi božičnimi in novoletnimi prazniki kmetovalce-zavarovance, ki se trenutno zdravijo v bolnišnicah. Bolnim kmetovalcem sta voščila praznike ter jim želela, da bi čimprej ozdraveli.

Vsak zavarovanec-bolnik je prejel tudi majhen dar.

Iz Goriške

SILVESTROVO

Če že drugače ni Gorica hrupna, se pa vsaj za silvestrovo razživi. Od starega leta se nekateri poslovijo v cerkvah z zahvalo. Letos so bile nekaj bolj napolnjene, tudi stolnica, kjer je govoril nadškof msgr. Ambrosi.

Še večji je pa bil seveda naval v javne lokale in zabavišča. Mesto je žarelo v tisočih božičnih lučkah, obešenih preko ulic. Z gradu se je svetila dolga srebrna repatica, grajsko obzidje pa je odsevalo v rdeči barvi. Mestna občina se je za božično okrasitev mesta še bolj potrudila kot prejšnja leta, čeprav vidijo nekateri v stroških za razsvetljavo le neko potratno. Mi nismo tega mnenja, ker je le lepo, če je tudi na ulicah praznično in novoletno občutje. Le neka navađa, južnjaška ali ameriška, saj je vseeno, kvari novoletno lice goriških ulic. To so črepinje in stari lonci, katere so metali skozi okna natančno opolnoči med brlžganjem siren. Za srečo so črepinje delale le majhno oviro, ker je še v dopoldanskih urah prišlo le malo meščanov na spregled; bili so trudni od silvestrovanja.

OPOZORILO ŽIVINOREJCEM

Konzorcij živinskih oplojevalcev v goriški pokrajini obvešča vse živinorejce, da so stopile s 1. januarjem v veljavo nove tarife za skočnino. Pri furlanski pasmi znaša cena Lir 2.500, pri sivorjavi pa Lir 2.000; te cene veljajo za naravno kot za umetno oploditev. V njih je všteti tudi prometni davek.

SLOVENSKO PLANINSKO DRUŠTVO - TRST
priredi 15. januarja 1961 smučarski izlet v
Kranjsko goro. Vpisovanje v ulici Gep-
pa 9, v uradnih urah

Ob smrti dr. Jožeta Bitežnika**† Umrli je mož...**

Ze v božični številki smo naznanili slovenski javnosti, da je v četrtek, 22. decembra, proti poldne izdihnil svojo blago dušo mož poštenjak - kremenjak, kakršnih ni zlepa več, **dr. Joža Bitežnik**.

Pokojnikovo več desetletij trajajoče delo za blagor primorskih Slovencev zasluži, da ga vsaj v obrisih orišemo.

Življenjska pot

Dr. Joža Bitežnik se je rodil 29. maja 1891 v Solkanu. Preprosta in trdno slovenska družina je vzgojila Jožeta tako, kot so zrastle še mnogi tedanji goriški dijaki pod Sveto goro in ob Soči. Solkanci so pa bili izmed slovenskih goriških študentov še najbolj korajžni. Bitežnikovo ime je bilo v izvestjih goriške gimnazije vedno debelo natiskano: odličnjak.

Tako je prišlo leto 1912, ko so fantje opravili maturitetne izpite. Vse je šlo gladko, a kmalu se je začela življenja trnjeva pot; tudi za Jožeta.

Pot ga je peljala na visoke šole v Graz in na Dunaj. V vseh akademskih društvih, »Zarji« in »Danici«, je bil pokojni Bitežnik delaven član. Njegov polet in utrjevanje krščanskih in socialnih idej se je nenadoma pretrgalo, ko je izbruhnila svetovna vojna.

Kot tisoč drugih je moral zamenjati knjige s puško in oditi v gališko blato. Na fronti so ga Rusi zajeli in odpeljali v ujetništvo. Težka leta lakote in mraza med 1916 do 1919 je prebil kot ujetnik. Živo se je zanimal za razmere ruskega kmeta. Mladega slovenskega ujetnika s košatimi brki in temnimi lasmi je vse poznalo. Ob prevratu so ga mušiki izbrali celo za svojega zastopnika.

Po končani vojni je pokojnega Bitežnika vleklo v domovino, ki je čakala na delavce in vodnike. Bitežnik je krenil najprej v Zagreb, kjer je leta 1920 na tamkajšnjem vseučilišču dosegel doktorsko čast iz prava. Po končani študiji se je vrnil na Goriško, kjer je prav tedaj začelo plodno kulturno-gospodarsko obnovitveno delo pod vodstvom široko in globoko zasnovane krščansko-socialne organizacije.

Naš Jože si je že leta 1921 izbral za življenjsko družico gospo Cilko. V vzorni krščanski družini sta vzgojila tri hčerke in dva sina. Hčerka Marjanka se je pred enajstimi leti prav ob božičnem času smrt-

Po žalnem obredu v cerkvi na Placuti (Gorica)

no ponesrečila na vožnji z avtobusom. Žalost zaradi nesreče ljubljene hčerke je godela očeta do smrti.

Njegovo delo

Ze kot študent je Bitežnik deloval v krščansko-socialnih organizacijah. Kot sin preprostih Solkancev je prišel v vsakdanji stik z mizarji in delavci. Zato je poznal socialne probleme kot malokdo. Temelje si je postavil ob besedi in liku dr. Janeza Ev. Kreka, bratov msgr. Pavlicev v Gorici, na socialnih tečajih v družbi s katoliškimi in socialne pravičnosti prešinjanimi možmi Krekove šole.

Desetletje 1921 do 1931 je bilo za dr. Bitežnika doba neprestanega dela, tekanja, pisanja, shodov, sej, sprejemanja volivcev. Minili so celi tedni, ko ni mogel v miru za-

Dr. Jože Bitežnik

jeti žlice kosila. Kljub vsem poslom je vedno ohranil mirno kri in ljubezniv nasmeh.

Teža krščansko-socialnih organizacij na Goriškem je slonela na ramenih dr. Bitežnika. Opravljal je vsa leta posle glavnega tajnika kršč.soc. stranke, Kmečko-delavskih zvez, sodeloval je kot odbornik pri Zadrugi zvezi, Prosvetni zvezi, Kat. tiskovnem društvu in pri vseh krščansko-socialnih organizacijah, ki so do leta 1929 igrale vodilno vlogo v življenju primorskih Slovencev. Posebno zanimivi so bili državnoborski shodi kandidata dr. Bitežnika. Ljudje so napeto poslušali »gromovnika«, tako so ga klicali, posebno ob burnih volitvah, ko so držali fašisti napete puške proti govornikovim prsom.

Poleg politično-kulturnega udejstvovanja je bila druga plat Bitežnikovega dela tudi časnikarstvo od prve Goriške Straže leta 1920 do sedanjega Novega lista.

Vsestransko delovanje slovenskega politika je bilo kajpak trn v peti črnim oblastnikom. Ko je izhajal zadnji letnik Novega lista pod fašisti, je postalo življenje in delo skoro nemogoče. Strankine in uredniške

prostore na koncu ulice Mameli, kjer je delal dr. Bitežnik, so fašisti večkrat opustosili. Takrat, v začetku 1930 se je po sklepu somišljenikov umaknil na Dunaj in v Jugoslavijo. V tujini je z dr. Besednjakom deloval javno in po tajnih potih za tlačene brate. Ob propadu Jugoslavije je dr. Bitežnik prišel v Beograd, njegova družina pa je ostala v Ljubljani.

Leta 1946 se je po dolgih letih pregnanstva z rodni tal vrnil spet v Gorico. Razmere so bile popolnoma drugačne kot ob njegovem odhodu. Dr. Bitežnik je začel svojo tretjo dejavnost: začel je poučevati na slovenskih srednjih šolah v Gorici. Z ljubeznijo se je oklenil svojega novega poklica najprej na višji, nato na nižji srednji šoli.

Kmalu je zopet začel tudi politično delovati v sklopu nastajajoče slov. krščansko-socialne zveze in pri Novem listu, kateremu je ostal zvest do zadnjega, kakor je bil zvest svojim jasnim idejam in svojemu ljudstvu.

Na zadnji poti

Kaj je pomenil dr. Joža Bitežnik goriškim Slovincem, je pokazal njegov veličastni pogreb. Predstavniki vseh struj in kulturnih skupin s Tržaškega in Goriškega so se udeležili zadušnih svečanosti, katere je vodil rajnikov prijatelj, pevski župnik g. Rutar. Moški zbor pod vodstvom prof. Fileja je odpel žalostinko, nakar se je razvil spreved proti Placuti. Šolska mladina je nosila dolgo vrsto vencev, podarjenih od profesorskega zbora liceja-učiteljsišča, od nižje srednje šole, šolskega sindikata, Krožka slovenskih izobražencev, Novega lista, kršč.-soc. organizacij in drugih. Pri maši zadušnici, katero je daroval ravnatelj Alojzijevišča g. Eržen, je dovršeno pel isti zbor. S Placute je sledila pogrebni voz z zelo dolga vrsta avtomobilov, tako da se je na pokopališču zbrala velika množica pogrebcev. Po obrednih molitvah na pokojnikovem svežem grobu, ki leži tik groba tragično umrle hčerke Marjanke, je v imenu prijateljev, sodelavcev in stanovskih tovarišev spregovoril v slovo prof. Rado Bednarik. V presunljivih besedah je izvajal:

»Težko je govoriti ob svežem grobu znanca, sodelavcu, prijatelju. Solza sili v oko, beseda se trže na jeziku.

Prijatelj, padel si kot posekan hrast še poln duševnih sil in umskih vrlin, čeprav je telo že zahtevalo svoje.

Odšel si prenašlo od nas. Nismo Ti niti utegnili seči v roke za zadnji pozdrav. Zato naj bodo te besede slovo v imenu kolegov, znancev in prijateljev od Tebe, dragi Jože!

Ko se spominjamo nate, na pokonci moža, na Tvoj pošteni in možati značaj, nam je laže pri srcu, ker si šel le po plačilo za svoje delo.

Pol stoletja Tvojega dela je tesno povezanega z zgodovino rodu ob Soči in Adriji. Takrat, po prvi svetovni vojni, v najhujših časih terorja na Goriškem, si z neustrašnim pogumom branil in bodril svoje, vztrajal na postojanki in gradil naš narodni dom. Razsipal si zaklade svojega srca in duha do zadnjega, nazadnje naši mladini. Zato Ti bodi nesmrtna hvala in zahvala!

Tvoje telo polagamo v zemljo, Tvoj duh pa bdi nad nami in je z nami kot dobri, blagoslov troseči genij. Zato nikar ne bodi naša žalost prevelika, kajti Jože naš je še med nami!«

(Nadaljevanje na 8. strani)

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

V novo leto

Ob novem letu je navada delati tudi nekoliko kulturne bilance. Vsaj v preteklosti je veljala ta navada, ko je bila to še zares prijetna naloga, saj smo lahko samo seštevali in naštevati: novi uspehi so bili doseženi leto za letom na vseh poljih kulture. Ze vsa ta zadnja leta in še prav posebno za letošnje novo leto pa nas obhaja pri tem otožnost, saj bi morali bolj odštevati kot prištevati, bolj omejnati, česar nismo dosegli, kot pa se hvaliti z uspehi.

Pri našem ljudstvu še vedno opažamo tisto čudno brezbriznost do kulturnih prizadevanj, ki je izraz narodne mlačnosti in splošne kulturne neprizetosti. Slovenski tisk ima mnogo premalo bralcev. V slovenskih knjigarnah v Trstu izjavljajo, da so prodali celo na višku sezone, to je v božičnem času, prav malo slovenskih knjig. Mladina je v splošnem še vedno brezbrizna do kulturnega dela in misli le bolj na to, kako bi čimprej prišla »na visoko življenjsko raven«. Število učencev v slovenskih šolah na Tržaškem je letos spet nekoliko padlo, kljub vsemu prizadevanju šolnikov in tiska, da bi spomnili starše na njihovo moralno in narodno dolžnost. Naše prosvetno življenje hira. Če bi zamirale samo stare oblike prosvetarstva, bi se ne pritoževali, ker je to pač nekaj naravnega. Toda zakrncle in odmrle oblike kulturnega dela in življenja ne najdejo nadomestila v novih.

To ni stokanje, ampak stvarna ugotovitev, daleč od pesimizma. Ugotovitev, da je nekdo bolan, še ne pomeni smrtne obsodbe, temveč pomeni le nujen pogoj pravilne diagnoze in zdravljenja. Zdi se nam, da bi lažni optimizem v teh razmerah več škodil, kot koristil. Navaja nas h komodnosti in k temu, da zapiramo oči pred dejstvi ter se tolažimo s frazami. Frazе pa so postale že naša narodna bolezen. Vse preveč smo se že navadili graditi na frazah in če nas skuša kdo spomniti na resnico, mu zamerimo, ker se bojimo, da nam bo podrl našo dozvedno tako lepo in umetelno zgradbo iz fraz.

Toda življenjski boj je trd in ne prenaša fraz. Kdor se tolaži s frazami, ta se boji življenja in se sam izloči iz njega. Zato je bolje, da smo odkriti do sami sebe in do našega narodnega občestva, do vse naše narodne skupnosti tostran meje, ki se ji pravi slovenska narodna manjšina, in si priznamo svoje napake in šibkosti ter jih skušamo odpraviti in se popoljšati.

Ne mislite, da bomo zdaj začeli naštevati, v čem vse so naše napake in kakšne bi morale biti naše odlike. Človek se le težko spremeni, kaj šele celo narodno občestvo. Ena sama stvar je, na katero bi radi opozorili, v želji, da bi izginila iz nas in iz vse naše skupnosti: to je naša narodna letargija, pojav, ki bi mu lahko dali tudi drugačna imena: miselna lenoba, brezbriznost, brezčutnost, nezavednost, egoizem brez ozira na skupnost, hotena primitivnost mišljenja in čustvovanja in še marsikakšno drugo ime. A v bistvu gre za en sam pojav, ki se pač kaže v določenih pogojih različno.

Če bi mi vsi malo več razmišljali, bi bilo marsikaj drugače. Tako pa ne razmišljamo ne o naših narodnih problemih ne o kulturnem življenju ne o moralni vzgoji naših otrok... kvečjemu o tem,

VELIKANSKO DELO

Pri znani nemški založbi Ullstein v Nemčiji je izšel IX. zvezek široko zasnovane svetovne zgodovine »Propyläen-Geschichte«. Ta del obsega zgodovinsko dogodke XX. stoletja od leta 1900 do 1945. Kmalu bo izšel še zadnji X. zvezek »Svet od danes«. Pri tej svetovni zgodovini, ki jo urejuje Golo Mann, sodelujejo priznani znanstveniki.

Ullsteinova zgodovina podaja podobo stoletij v obliki monografij, ki obravnavajo dogajanja s posameznih vidikov. V omenjenem zvezku, velikanem po obsegu, zavzema eno četrtino razvoj moderne znanosti in sociologije.

kako bi pripravili sebi in njim prijetnejše življenje. Razmišljati: to pomeni, da človek preiščuje o svojih dejanjih, o svojem odnosu do soljudi, do prijateljev, do svojih domačih, do svojega naroda, in pri tem pride prej ali slej tudi do pravih in moralnih zaključkov. Najslabše je bežati pred lastno odgovornostjo in vestjo v navidezno brezbriznost in puhlost. To ni vredno človeka z razvitimi duševnimi sposobnostmi in s čutom odgovornosti za lastna dejanja.

Vsi negativni pojavi, ki sestavljajo nerazveseljeno bilanco našega narodnega življenja v preteklem letu, so na koncu koncev posledica tega, da se je naša miselna raven v zadnjih desetletjih (delno tudi po krivdi fašizma, ki je odvadil ljudi samostoj-

Klavrni božični spored v radiu Trst „A“

Ze večkrat smo v našem listu zapisali kakšno pohvalno, pa tudi kritično besedo o naši radijski postaji: pohvalili smo zlasti njene glasbene, pa tudi dramske sporede. Tokrat pa se ne moremo vzdržati, da ne bi grajajoče spregovorili o letošnjem božičnem sporedu, ki je, lahko rečemo, večino poslušalcev razočaral.

Tu imamo v mislih v prvi vrsti govorniki spored, kjer so nam stregli s ponovitvami ali plehokostmi. Če se to zgodi ob navadnih prazničnih ali neprazničnih priložnostih, gremo z razumevanjem mimo tega, ker vemo, da ni lahko streči takemu Goljatu, kot je radijska postaja, in da njeni uredniki programov nimajo opraviti s samimi geniji. Toda božič je le enkrat v letu in zato so imeli pač dovolj časa pripraviti kvaliteten program. Ne vemo natančno, ali smo slišali iste stvari pred dvema ali pred tremi leti, toda večina poslušalcev pač nima tako kratkega spomina, da bi se ne spomnila, kar je pred kakim letom že slišala. Govorniki sporedni blagolglasna glasba, ki jo človek rad posluša še drugič in tretjič v neprepogostih presledkih. Rajši bi ga primerjali z zabavno ali poučno knjigo, ki nam je morda zelo ugajala, pa je vendar ne preberemo zaradi tega še enkrat. Dovolj nam je, da poznamo njeno vsebino. Sele čez leta kdaj nas morda prime želja, da bi jo spet vzeli v roke.

Vemo, da je svetovna literatura bogata iger, po vesti in legend z božičnimi motivi (samo v Dickensovih delih je takih motivov na pretek), pa tudi v starejši slovenski literaturi bi se marsikaj našlo, zato se nam zdi res čudno, da smo morali poslušati prav na božične praznike razne ponovljene oddaje.

Ob tej priložnosti naj izrazimo tudi željo po skrbnejši slovensčini v nekaterih radijskih oddajah, zlasti v poročilih. Tako se nam zdi n. pr. zelo čuden izraz »vladni načelnik« (?), kar je najbrž prav klavrni prevod za »capo del governo«. Načelniki so se baje imenovali v carski Rusiji neki višji uradniki,

nega mišljenja in odločanja) silno znižala in da le premnogi ne čutijo več potrebe po neki duševni aktivnosti. Ne ljubijo odgovornosti, ker zahteva od njih samostojnega mišljenja in odločanja. Dokaz naše miselne primitivnosti je naša publicistika, ki je delno posledica take miselne lenobe, delno pa preračunana nanjo. Le redko se zasveti v njej s samostojna misel, le malokdo upa zavzeti osebno odgovorno stališče do kakšnega pojava doma in na tujem. Če le more, se vsak skriva za psevdonim, in ogromna večina se zadovoljuje s tem, da leno prežvekuje kakšne prestane ali od drugod pobrane argumente. Le malokdo ima direkten, živ odnos do življenja, do stvarnosti, in pogum do samostojne sodbe. Večina se mnogo rajši skriva za mnenja »avtoritete«, ali pa nekritično in pasivno, neplodno sprejema mnenje drugih.

Ta miselna pasivnost in lenobnost naj bi se v tem novem letu umaknili novemu veselju do čela in življenja: to je naša želja. Vse naj bi nas prešinila nova iskra življenjskega poguma ter nam dala zagona in odločnosti pri reševanju naših skupnih problemov.

kar pa ni razlog, da bi jih slovensčina tako nekritično sprejemala in nadomeščala z njimi »predsednike vlad« ali »ministrske predsednike«. Nekdaj je veljal v parlamentarnih krogih tudi izraz »šef vlade«, kar sicer ni lepo, a je vsaj bolj točno kot »vladni načelnik«.

Mimogrede povedano, opazimo precej in vse preveč jezikovnih pomanjkljivosti tudi v dramskih besedilih. Pa tudi napovedovalci se pogosto debele zmotijo v naglasu — in kar je huje — celo v naglašanju primorskih ali splošno znanih slovenskih krajev ter družinskih imen. Včasih nam je zato mučno poslušati celo »Glasbo po željah«. V kulturnih oddajah pa si želimo več skrbnosti v branju tujih imen — in da napovedovalec ali napovedovalka pomotoma nepravilno ime ali besedo, n. pr. »komunizem« namesto »humanizem«, rajši ponovita pravilno, kakor da hitita naprej, zanašajoč se na brezbriznost — ali omejenost — poslušalcev. c. m.

UMRL JE IGRALEC EDVARD GREGORIN

V Ljubljani je umrl 31. decembra znani igralec v Drami Slovenskega narodnega gledališča Edvard Gregorin. Poznane in rade imele so ga generacije ljubiteljev gledališča, saj je nastopal na odru SNG 40 let. Ustvaril je nad 800 vlog in nekatere naravnost nepozabne. Bil je eden izmed velikih igralcev slovenske Talije, eden izmed tistih, ki so ji služili najbolj zvesto in vdano.

Pokopali so ga 4. januarja na Zalah. Njegovo ime pa bo ostalo trajno zapisano v zgovorni osrednjega slovenskega gledališča.

TAGOREJEVA OBLETNICA

Letos se vsa kulturna Indija pripravlja na proslavo 100-letnice rojstva njenega največjega pesnika Rabindranatha Tagoreja. Kulturna odposlanstva iz vseh krajev že prihajajo v deželo. Italija je poslala kot svoja kulturna predstavnikinja književnika Alberta Moravio in Pier Paola Pasolinija. V Indiji bosta ostala štiri tedne in bosta tudi nastopala na predstavah.

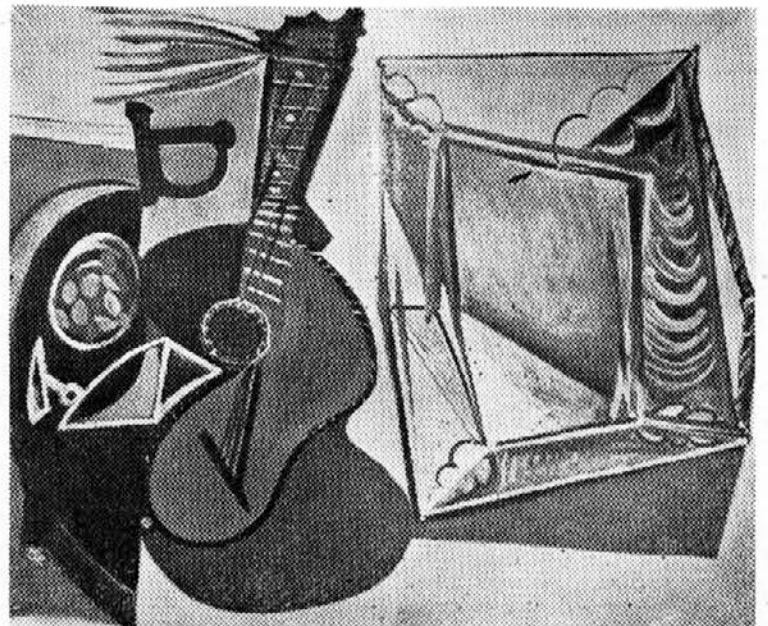
Dva jezikovna tečaja

Dne 9. januarja bo Radio Trst A pričel s tečajem italijanščine za Slovence. Oddaje bodo dvakrat tedensko, in sicer ob ponedeljkih in petkih ob 18. uri.

Besedila je pripravil profesor Janko Jež, založba ERI (Edizione Radio Italiana) pa je poskrbela, da so izšla v posebni knjigi, ki si jo lahko nabavi vsak poslušalec; marljivejši pa bodo knjigo prejeli zastonj.

Radio Trst A bo prihodnji teden pričel tudi s tečajem slovensčine za Slovence. Pri oddajah bodo sodelovali profesorji Jevnikar, Beličič, Peterlin in Radovič. Tudi te oddaje bodo dvakrat na teden.

P. Picasso — Tihožitje s kitaro

GOSPODARSTVO

Dušika ozimni pšenici

Mnogi naši kmetovalci na žalost letos niso sejali ozimne pšenice, ker jim je vreme onemogočilo setev. Kdor pa je utegnil sejati, je moral sejati v blato in posevki so slabi. Zaradi tega je toliko bolj potrebno navrhno gnojenje z dušikom, in sicer sedaj v zimskem času. Zimsko dušično gnojenje pšenice je važno iz naslednjih razlogov: predvsem zagotovimo rastlinam dušik, ki je potreben za njihov razvoj; ker postane sok gostejši, je rastlina bolj zavarovana pred mrazom; iz istega vzroka začnejo rastlinice spomladi bolj bujno poganjati. Če

trosimo dušik komaj spomladi, bo ta učinkoval mnogo pozneje, zaradi česar se bo dozoretev zakasnila.

Koristna pa so predvsem takšna dušična gnojila, ki imajo hitro topljiv, to je takoj delujoč dušik. Taka gnojila so predvsem solitri: apneni-nitrato di calcio, čilski-nitrato soda in amonijev-nitrato ammonico. V zadnjem času se je pridružila solitrom še seč (urea agricola).

Najbolj primerno je, da vzamemo takoj, to je v začetku januarja, po 1/2 kg enega izmed solitrov ali 1/4 kg seči in raztrosimo na površino 100 m² pšeničnega posevka. Tako gnojimo še enkrat pozneje, to je v začetku februarja.

Če imamo namen pozneje sejati med pšenico detelje ali trave, je priporočljivo, da istočasno s solitri oziroma s sečo raztrosimo tudi nekoliko superfosfata, in sicer po 1 do 2 kg na vsakih 100 m².

Nova najzgodnejša breskev

Več desetletij je bila najzgodnejša vrsta breskev ameriška sorta »Mayflower« ali »Majski cvet« (Fior di maggio). Ta sorta oziroma kultivar pa ima precej hib, med drugimi to, da ji odpada cvetno popje. Zato je razumljivo, da so gojitelji breskev težko in z zanimanjem čakali kakšen nov kultivar, ki bi bil čimbolj zgođen in pri kate-

rem ne bi odpadalo cvetno popje ali pa celo že zarojeni plodovi.

Tak kultivar je odkril Francoz Aime Pouyet l. 1935 v nekem nasadu sorte »majski cvet«. Kakor hitro so ugotovili izredne značilnosti te sorte, so jo začeli skrbno proučevati, predvsem v preizkuševališču vzhodnih Pirenejev, kjer so jo zasadili že l. 1940. Novi kultivar so zasadili vzporedno z majskim cvetom, cepili ga na različne podlage in proučili vse njegove značilnosti. V zadnjih 15 letih so preizkušali to novo sorto v mnogih drugih preizkuševališčih. Tudi v zelo spremenjenih podnebnih razmerah pa je vedno kazal svoje prvotne znake: zato lahko smatramo novi kultivar, ki je dobil ime Madeleine Pouyet (Madlen Pujè), za dobro preizkušeno sorto.

Novi kultivar pa je še zaščiten z varnostno znamko in zato ga ne smemo množiti brez dovoljenja. To lahko dobiš od drevesničarja, ki je kupil dovoljenje za razmnoževanje in razpečevanje. V vsaki državi je samo en drevesničar; tako ima v Italiji izključno pravico podjetje Primo Baldacci & Figli, Pistoia.

Lastnosti kultivarja »Madeleine Pouyet« so naslednje: zori vsaj teden pred kultivarjem »Majski cvet« in je zato prva breskev, ki pride na trg. Drevo ima krepko rast in je zelo rodovitno, tako da je razredčevanje plodov nujno potrebno. V tem primeru postane plod vsaj enako debel kot pri »Majskem cvetu«. Plodovi so lepo barvani ne glede na to, če so se razvijali na soncu ali med listi. Četrtnina površine je polnordeča, ostala pa je rožnata ali rumenorožnata. Okus je nekoliko prijetnejši kot pri »Majskem cvetu«. Teža posameznega ploda znaša 80 do 100 gramov.

Italijansko vino v inozemstvu

Torinska »Stampa« je priobčila dopis iz Londona o razmerah na ondnotnem vinskem tržišču. Poročevalec pravi, da v Londonu dobiš v botiljkah francosko, špansko, portugalsko in celo nemško ter jugoslovansko namizno vino, italijanskega pa ne. Neki angleški uvoznik je izjavil, da so sicer italijanska namizna vina zelo dobra, a da ne more računati na trajno dobavo istega vina. To pa je nujno potrebno za angleški trg, ki zahteva vina, na katera so se pivci navadili. Sam je večkrat poskušal uvažati italijanska vina, a je končno spoznal, da se mora omejiti le na uvoz vermuta znanih znamk.

O enakih razmerah poročajo tudi iz ZDA, ki so uvozile iz Italije 154.000 hl vinskih pi-jach, a med temi le 69 hl namiznega vina, medtem ko je uvoz vermuta znanih znamk dosegel 78.000 hl, ostalih 75.000 hl pa je odpadlo na maršalo in peneča vina.

Za italijanskega vinogradnika bi bil važen predvsem izvoz namiznega vina, ker pri vermutu, maršali in penečih vinih služijo samo tovarnarji in industrialci.

Italijanski kalij

Kalij je zelo važna gnojilna snov, ki jo potrebujejo vse rastline v velikih količinah, največ pa krompir. Poraba kalija je bila v Italiji neznatna, saj je pred 10 leti znašala komaj 1 kg na ha orne zemlje, medtem ko je znašala srednja poraba v Evropi 15 kg in v nekaterih državah tudi 60 in 80 kg na ha. Za italijansko kmetijstvo delno velja opravičilo, da kalija niso doma proizvajali in so ga morali uvažati.

Sedaj pa bo drugače, ker so na Siciliji našli zelo bogata ležišča kalijevega rudnin, predvsem kajnita. Ta ležišča so že začeli izrabljati in v ta namen je »Montecatini« zgradila v Campofrancu na Siciliji ogromne tovarne, ki spreminjajo kajnit v žvepleno-kislo kalijevo sol s 50 do 52% kalija in pridobivajo še druge kemične proizvode. Družba »Montecatini« proizvaja toliko kalija, da ga je dovolj za domače potrebe in da ostane še precej za izvoz. Predvidevajo pa, da bo potrošnja kalija stalno naraščala in zato se je tudi družba »Edison« (družba z najvišjim delniškim kapitalom v Italiji) odločila, da zgradi lastno veliko tovarno na Siciliji. Ta tovarna je že v gradnji in bo proizvedla letno več desetisoč ton kalija.

ŽENA IN DOM

Z nego očuvamo noge

Dokler smo nosile dolga krila, smo lahko zakrile napake nog, zdaj pa, ko naša krila komaj pokrivajo kolena, si vsaka želi, da bi imela lepe noge. Mnogo napak na nogah lahko z nekaj vztrajnosti popravimo. Poudarimo naj, da so za mnoge napake na nogah krive matere, ki niso že v zgodnji mladosti skrbele za pravilno obutev svojih otrok.

Če ima otrok ploska stopala, naj nosi vložke. Če se pa nagiba h kakšnim drugim nepravilnostim na nogah, pa je treba iskati pomoči pri zdravniku. Marsikatera ženska si je uničila noge s tem, da je zgodaj začela nositi visoke pete. Tudi premajhni čevlji so za vse noge škodljivi. Čeprav ves ustroj telesa kaže na to, da ni dobro nositi visokih peta, jih ženske vzlic temu nosijo. V takih primerih se noge prav rade pokvarijo. Nič ni gršega, kot če vidimo mlado dekle, ki nosi tanke nogavice in skozi nje vidimo grobo, modrikasto kožo.

Če ste bili ves dan na nogah in želite zvečer brez težav obuti čevlje z visoko peto, ravnajte takole: predvsem ne umivajte nog v vroči vodi, ker bi vam še bolj otekle. Najbolje je, če si jih umijete v mlačni in slani vodi in noge nato natrete z alkoholom. Noge se vam bodo hitro odpočile, če boste legli na posteljo, podložili noge z blazino in jih zavili v krpo, namočeno z limoninim sokom.

Kurjo polt na nogah lahko kmalu odstranimo, če umivamo noge v milnici in če kožo oziroma noge drgnemo z grobo rokavico. Modrikasta koža na nogah kaže na slab obtok krvi. To lahko odstranimo, če delamo izmenične kopeli, in sicer tako, da noge za tri minute pomočimo v vročo vodo in nato za 30 sekund v mrzlo vodo; to ponovimo večkrat.

Otekle noge so znak utrujenosti ali pa kakšne bolezni. Če nam noge stalno zatekajo, je treba vse-kakor iti k zdravniku. Če pa opazimo, da nam noge

otekajo, kadar smo utrujene, je prav, da ležemo v posteljo in si noge podložimo z blazino. Tudi čež dan je prav, da si noge tako večkrat spočijemo; na močno otečena mesta pa položimo hladne obkladke. Vodi, v kateri si noge umivamo, dodamo malo kisa ali soli.

Če trpite zaradi omenjenih nevedčnosti, priporočamo, da začnete telovaditi in si noge masirati. Vse vaje pa ne bodo koristile, če jih ne bomo delale redno.

TELOVADBA IN MASAZA KOLEN

a) Dvignimo nogo in jo držimo pod stegnom. Vrtimo jo v krogu pet do osemkrat. b) Stojimo pokonci, primemo se za kak čvrst predmet in vzdignemo nogo ter jo pritegnemo čim bliže k telesu. c) Kolena ne smemo premočno masirati. Sedemo na tla tako, da postavimo celo stopalo na tla, z obema rokama gladimo od meč do nadkolena; ne pritiskajmo preveč. d) Sedemo in sprožimo noge. S kazalcem in sredincem na lahko gnetemo salo na zunanji in notranji strani stegna.

TELOVADBA IN MASAZA MEC

a) Stojimo na prstih, upognemo kolena najprej na levo, potem na desno. Vajo izvajamo hitro. b) Najprej s stegnjenimi, potem pa z razširjenimi nogami skačemo po prstih. c) Sedemo in sprožimo nogo. Od stopala do kolena tepemo po mečeh. d) Nato primemo meča z roko in jih gnetemo od spodaj navzgor; nato pa meča še zgladimo.

TELOVADBA IN MASAZA GLEŽNJEV

a) Ležemo na tla in dvignemo nogo ter stresemo z njo 5 do 8-krat. b) Stojimo in iztegnemo nogo ter delamo s stopalom kroge. c) Stranice gležnjev je treba masirati v krogih. d) Močno primemo gleženj od zadaj s palcem in kazalcem in ga gladimo od spodaj navzgor.

(z. p.)

Umrl je mož...

(Nadaljevanje s 5. strani)

Po teh besedah je pristopil k odprti jami odgovorni urednik Novega lista Drago Legiša, ki je orisal v svojem govoru delo in pomen pokojnega dr. Jožeta Bitežnika takole:

Pređen Vas zemlja, naša blagoslovljena slovenska zemlja za vedno sprejme v svoje naročje, dovolite, da Vam tudi v imenu uredništva Novega lista spregovorim nekaj besed v zadnje slovo in zahvalo.

V tem trenutku bi hotel biti poet, kajti le poet bi Vam morda ob tem bridkem zadnjem slovesu lahko tako spregovoril, kot ste Vi s svojim dolgoletnim, nesebičnim, plemenitim delovanjem v korist slovenskega ljudstva v resnici zaslužili.

Kdor je namreč imel čast, z Vami sodelovati, je moral brž opaziti, da ima za sodelavca moža, ki mu je Bog dal izredne darove. Kdor je zaradi dela bil z Vami tesneje povezan, je moral pri Vas poleg široke razgledanosti občudovati zlasti naslednje plemenite lastnosti: kremenitost značaja, dobroto srca in izredno marljivost.

In te plemenite lastnosti so do zadnjega dne spremljale vsako Vaše dejanje, sleherno Vašo govorjeno in pisano besedo. Mnogokrat sem se vprašal, od kod črpate tolikšno moralno silo, da lahko hodite skozi boje in napore tega sveta, ne da bi Vas ta svet niti za trenutek zapeljal ali zmedel.

Odgovor na to vprašanje pa najdemo v dejstvu, da je bil dr. Bitežnik globoko veren mož in da so vse njegove misli in dejanja temeljila na trdnih temeljih krščanskega nauka in krščanske etike. Za našega dragega pokojnika krščanstvo namreč nikakor ni bilo nekakšen zunanji plašč, nekakšen skupek zunanjih obredov. Krščanstvo je za dr. Bitežnika bilo to, kar v resnici je: norma vitae, vodilo življenja, se pravi

imperativ, po katerem je nujno treba uravnati vse človekovo življenje, sleherno misel in dejanje.

Če ta načela veljajo za vsakega človeka, so toliko bolj neobhodno potrebna tistemu, ki se bavi z javnim življenjem. In tega principa se je dr. Bitežnik strogo držal vse življenje, do zadnjega diha.

Zato ni čudno, če se je mož s takšnim značajem, s takšnim v večnih normah osnovanim prepričanjem že v rani mladosti odpoval lažjim in gotovo donosnejšim poklicem ter raje stopil na težavno in odpovali polno pot slovenskega političnega delavca na Primorskem, slovenskega časnikarja v zamejstvu.

Mož idealov

Le če upoštevamo vse te pokojnikove odlike in lastnosti, lahko razumemo, zakaj in kako je pokojnik mogel s tako veliko vne- mo in tako predano posvetiti vse življenje svojemu ljudstvu. Le tako razumemo, če se je tudi v najhujših letih fašistovskega divjanja pogumno, neustrašno in brezkom- promisno s pisano in govorjeno besedo bojeval za najosnovnejše pravice slovenskega ljudstva na Primorskem.

Dragi dr. Bitežnik, ko se od Vas za vedno poslavljamo, nam je res zelo hudo pri srcu. Dobro se zavedamo, da smo z Vami zgubili ne samo dragocena in zvestega sodelavca, temveč tudi resničnega prijatelja in modrega svetovalca. Naš list, naša Slovenska krščansko socialna zveza sta zgubila enega svojih najboljših in najsposobnejših mož, ki ga bo zelo težko nadomestiti.

Toda ob tej žalostni uri slovesa nas lahko tolaži prepričanje, da možje, kot je bil dr. Joža Bitežnik, niso zaman živeli. S tem da je vse življenje žrtvoval svojim idealom in službi narodu, si je sam postavil najlepši spomenik, kar jih je mogoče zgraditi.

Naš narod še živi na teh svojih s krvjo in trpljenjem prenapoljenih tleh; in če še živi, je to tudi zasluga dr. Jože Bitežnika. Zato se mu lahko upravičeno najiskrenejše zahvalimo ne samo v imenu Novega lista, katerega soustanovitelj, urednik in dragoceni sodelavec je bil, temveč tudi v imenu vsega našega ljudstva v zamejstvu, ki ga bo tudi ohranilo v trajnem spominu.

Ko so izzvenele zadnje poslovilne besede in so začele padati prve kepe prsti na krsto, so zaplavale pod mrzlo in jasno zimsko dopolndne melodije »Nikjer, nikjer tolažbe ni...!«

Iz Gorlske

BLIŽNJE VOLITVE

Novo leto bo prineslo goriški pokrajini in občini tudi nove volitve. Prav natančno se še ne ve, kdaj bodo volitve; vsekakor bodo volivci poklicani k žaram 7. ali 14. maja. Izbrali bodo nove pokrajinske zastopnike in v 22 občinah tudi občinske svetovalce. Tudi mesto Gorica bo dobilo nove može na magistratu. Volilni boj se seveda še ni pričel. Slišijo se pa že glasovi, da sedanji župan Bernardis ne bo več imel večine. Prav gotovo je, da bodo tudi med slovenskimi kandidati nekatere spremembe.

V goriški občini je vpisanih 29.998 volivcev; med temi so ženske v večini; saj jih je 3118 več kot moških volivcev.

ZAHVALA

Vsem prijateljem in znancem, ki so nas tolažili v teh žalostnih dneh, ko smo zgubili svojega dragega očeta

dr. Jožeta Bitežnika

se iskreno zahvaljujemo.

Družina Bitežnik

Gorica, 4. jan. 1961.

Vendar je bila resnica. Bela zastava ni izginila niti tisti niti naslednji dan. Po taborišču se je širil glas, da so poveljniki taborišča in drugi častniki pobegnili in da so SS-ovci izginili iz svojega taborišča. Vsenaokrog našega taborišča je postalo čudno mirno in tiho. Toda stražni stolpi so bili še polni SS-ovcev, njihove strojnice so bile še vedno namerjene v nas in tu pa tam je kateri od SS-ovcev še vedno dvignil pest in nam zagrozil, ali pa nameril brzostrelko proti nam. Čudno je bilo samo, da ni sprožil. V resnici smo se čudili. Ali jih je zadrževal strah pred tem, da bi morali dajati odgovor za to zaveznikom? A zakaj je niso še oni rajši odkurili kot vsi drugi?

Morda so imeli od svoje komande strogo zapoved, da morajo ostati na straži in preprečiti, da se ne bi interniranci že pred prihodom vsuli po okolici ter se maščevali nad prebivalstvom. Nemška vojska se je namreč v glavnem že umaknila. Ze nekaj dni prej smo slišali ponoči premik težkih motoriziranih kolon, ki so drvele mimo po bližnjih cestah, vse v eno smer, brez enega samega strela. Nato je nastal tisti čudni mir in se je pojavila bela zastava na upravnem poslopju. Zunaj se je dogajalo nekaj odločilnega, nekaj, kar smo ves ta dolgi čas v taborišču, vse te neskončne zadnje mesece tako željno pričakovali. Vendar pa nismo ničesar videli. Vse se je dogajalo zunaj, onkraj zidov, zavarovanih z naelektreno žico in s stolpi, polnimi SS-ovcev. Oni tam zgoraj, oni so lahko vse videli, pogled s stolpa je nesel daleč, morda je že segel v kraje, ki so jih imeli zasedeni zavezniki. Toda mi smo bili tako osamljeni od sveta, kakor še nikdar. Nobena komanda zadnje dni ni smela več na delo izven taborišča, nihče jih ni pozval na delo in nihče jim tudi ni odprl vrat. Straža pred vrati jim je že od daleč grozila z brzostrelko, če so le postali in se ozirali proti vhodu.

Po smeri umika nemške vojske se nam je zdelo, da bo prišla osvoboditev od severa ali zahoda, vendar niti tega nismo mogli zagotovo vedeti. Lahko tudi, da bodo prvi prišli Rusi. Edi-

Tekma z smrtjo 43.

E. Z.

no, kar smo zagotovo vedeli, je bilo to, da bo kmalu konec Hitlerjevega Reicha in našega trpljenja, našega suženjskega življenja. Bilo je kot pravljica, prelepo, da bi moglo biti res. V marsikom se je pojavil ta občutek.

Kljub vsemu sta se ohranila v taborišču red in disciplina. Tudi kuhinja je delovala, čeprav ni imela mnogo razdeljevat. V revierskih barakah je potekal dnevni red kot po navadi, le da nikogar, kdor ni bil prav na koncu, ni obdržalo na postelji. Hodili smo po sobi, se zadrževali v umivalnicah in se sprehajali po dvorišču, čeprav je bilo ravno tiste dni posebno mrzlo. Celó snežinke so začele tu pa tam spet naletavati. Vreme se je bilo iz pomladi spet nenadno prevrglo v zimo.

V nedeljo zjutraj — 29. aprila — sem se zbudil z jasnim občutkom, da se bo ta dan zgodilo nekaj odločilnega, nekaj silno važnega in všelega. In to me je še bolj razveselilo, ker je bil prav god moje matere, ki je v teh hipih gotovo zelo veliko mislila name. Toda dopoldan je potekel mirno kakor prejšnja dva dni, kar preveč mirno. SS-ovsko taborišče se je zdelo popolnoma izumrlo; celo tisti šibki znaki življenja, ki so se prej še pokazali v njem, so izginili. Iz daljave je bilo slišati nekako grmenje, kakor da se bliža nevihta, a ni bilo podobno bitki. Naša ušesa so bila že odlično navajena vsake vrste topniškemu streljanju. Spominjalo je na nekako vršenje, ali zamolklo topotanje velike množice. Zadnja nemška poročila, ki smo jih dobili, so sicer govorila o bitkah na vseh koncih in krajih, toda sami smo lahko ugotovili, da se je nemška vojska umaknila mimo Dachau brez boja in že pred dnevi.

(Dalje)

ŠPORTNI PREGLED

Tudi med športniki je smrt obilo kosila

Med vsemi mogočimi bilancami, ki jih športniki sestavljajo ob zaključku vsakega leta, je najbolj žalostna tista, ki ugotavlja, koliko športnikov je za vedno zapustilo ta svet. Naš pregled ne bo seveda popoln, ker bomo omenili le najbolj znane športnike.

Razumljivo je, da je smrt najbolj številno kosila med športniki avtomobilizma in motociklizma. Kar 27 smrtnih primerov so letos zabeležili na večjih mednarodnih prireditvah. Med najbolj znanimi dirkači, ki so letos za vedno zapustili asfaltne ceste, je bil Harry Schell. Ta se je ponesrečil v Silverstonu. Pri dirkah za veliko nagrado Belgije sta smrtno končala dva angleška vozača: Chris Bristow in Alan Stacey. Amerikanec Athol Graham je moral svoj poizkus za doseg novega absolutnega svetovnega rekorda v hitrosti plačati z življenjem. Pri brzini 480 km na uro je njegov avtomobil izgubil kolo in drzni vozač je zgubil življenje. Tragično so končali tudi Chris Thelfall, Hugghees in Sammy Weiss.

Najbolj znan športnik, ki je umrl v preteklem letu, je bil brez dvoma 40-letni italijanski kolesar Fausto Coppi. Italijani se dolgo niso mogli pomiriti s smrtjo tega znanega dirkača, saj je bil Cop-

pi v letih po drugi svetovni vojni njihov idol in dolga leta res najboljši kolesar na svetu. Nič manj senzacionalno ni odjeknila smrt danskega amaterskega kolesarja Knuda Jensena na olimpijskih igrah v Rimu.

Dvakrat so letos nogometaši našli smrt v letalskih nesrečah. V juliju se je zrušilo v morje letalo, v katerem je bila vsa danska nogometna reprezentanca, ki je potovala na izločilno tekmovanje za olimpijske igre. Nad letališčem v Toledu se je razletelo letalo, v katerem je bila vsa enajstotnica nogometnega moštva Poliachnic College.

Lani smo tudi izgubili 25-letnega svetovnega rekorderja v skoku s palico Boba Gutowskega, ki je izgubil življenje pri neki prometni nesreči. V vrstah nemških atletov pa so izgubili Hansa Hartmanna, katerega je na nekem mitingu kopje tako nesrečno zadelo, da je pozneje v bolnišnici umrl.

Na boksarskih ringih je smrt največkrat kosila v ZDA. 22-letni Charles Mohr je po k. o. umrl. Podobno se je zgodilo 20-letnemu Tommyju Pachecu, ki je po nekaj dneh končal svoje mlado življenje v bolnišnici.

Najboljši športniki Slovenije in Jugoslavije

Bralci športnega lista »Polet« so z glasovanjem na posebnih anketnih lističih izbrali za najboljšega športnika Slovenije v letu 1960 telovadca Mira Cerarja, ki je, kot znano, resno posegel v boj z najboljšimi sovjetskimi in japonskimi telovadci. Drugi je Marjan Pečar, tretji pa Janez Žirovnik; prvi skakalec s smučmi, drugi pa kolesar.

V minulih 10 letih so si naslove najboljših slovenskih športnikov priborili: Igor Zupančič (1951), Janez Polda (1952), Francka Erjavec (1954) ter Stanko Lorger (1953, 1955, 1956, 1957, 1958 in 1959).

Beograjski »Sport« pa je proglasil za najboljšega jugoslovanskega športnika Radivoja Korača, člana košarkarskega kluba Beograd. Drugo mesto je zavzel nogometaš beograjske Crvene zvezde Borivo-

je Kostić, tretji je nogometaš Partizana Milan Galić, četrti nogometaš Dinama Zeljko Perušić in peti nosilec srebrne olimpijske kolajne v rokoborbi Branko Martinović.

Pred Koračem so bili proglašeni za najboljše: Franjo Mihalić (1957), Svetozar Gligorić (1958) in Stanko Lorger (1959).

Svetovno nogometno prvenstvo v Argentini?

Ceprav je pred nami še svetovno prvenstvo v nogometu za leto 1962 in prav tako za leto 1966, že danes razpravljajo o kandidaturi prvenstva, ki bo čez 10 let. Na prihodnjem kongresu FIFA, ki bo letos v Londonu, želi Argentina kot prva država vložiti kandidaturo za to prvenstvo. Ker se po nekem nepisanem običaju v prirejanju svetovnih prvenstev vrstita kot prireditelja le Evropa in Južna Amerika, želi Argentina prirediti to največje tekmovanje čez 10 let. Najresnejši kandidat za leto 1966 je Anglija. Resen kandidat za igre 1970 je pa tudi Nemčija.

Argentinci imajo v Buenos Airesu kar štiri stadione, ki sprejmejo vsak po 100.000 gledalcev. Vse nogometaše bi namestili v olimpijski vasi, ki so jo zgradili že leta 1944, ko bi morale biti olimpijske igre v Argentini.

Košarka vedno bolj dinamična

Mednarodna košarkarska federacija FIBA je izdala nova izpopolnjena pravila, ki bodo še bolj poživela ta šport.

Pri izvajanju osebne napake skače ob mejnih črtah kazenskega prostora 6 igralcev, in sicer 2 napadalca in 4 branilci. Prosti strel mora biti izveden v 5 sekundah; menjava igralcev pa izvršena v 20 sekundah. Vse osebne napake pri streljanju v koš se kaznujejo z 2 prostima streloma, ostale v polju pa z odvzemom žoge; vendar pa se vse zabeleži v zapisniku kot osebna napaka. V zadnjih 5 minutah igre in vseh podaljških se napake štejejo za namerne in se kaznujejo z 2 prostima metoma.

Sprememba je tudi pri začrtovanju igrišča. Tako odpade črta, ki deli igrišče v dva dela in je nakazana z 10 cm dolgo črto. Tudi osrednjega kroga ni več. Obroči koša morajo biti rumene barve, mrežica pa iz bele vrvice, ki ne sme biti pritrjena po sistemu dvojnega obroča.

Skrajšan spored olimpiade 1964

Olimpijski organizacijski odbor pripravlja spored prihodnjih olimpijskih iger, ki bodo leta 1964 v Tokiu. Zelo verjetno je, da bodo jadranje na prihodnji olimpiadi črtali; ista usoda bo verjetno doletela tudi jahanje. Za Japonsko sta to zelo dragi športni disciplini. Japonci se prav nič ne ogrevajo tudi za nogomet. Predlagajo, naj bi v Evropi zopet priredili posebne olimpijske igre v jahanju, kot je bilo to že leta 1956, ko Avstralija ni sprejela v svoj spored tega športa in so pozneje organizirali posebno olimpiado za konjski šport v Stockholmu. Japonci pa si žele, da bi igre 1964 obsegale nastope v judu, rokometu, namiznem tenisu in odbojki, kjer so oni precej močni.

»Potniki za Milan, Rim...«

Mladi mož ni niti poslušal glasu iz zvočnika. Se tri minute! Komaj se je branil, da ne bi v svet izkričal, da ni mogoče, da zapušča domovino in ljubljeno Adrano.

In vendar je bilo tako! Iz mraka je odseval trup letala, ki ga bo odneslo v tujino, kjer mu bodo ostale le misli na ljubljeno, brez upanja na svidenje. Kot v omotici se je odpravil za drugimi potniki proti letalu. Počasí je stopal po lestvici navzgor. Stopinja za stopinjno, z bridkim usmevom na ustnah. Še zadnja stopinja...

»Oskar!«

Kot okamenel je obstal. Glas je znan... da, saj je njen...!

»Ne moremo več čakati, gospod!«

Oskar je prikimal, a se ni niti zavedel, kakor tudi ne, da je že drvel po stopnicah navzdol in da je ves zatopljen v mile oči. Ni slišal, da so vijaki letala zahropeli; slišal je iz nežnih ustnic le sladki glas svojega imena.

Objel jo je: »Moja ljuba, mala Adrana!«

—0—

Vsa vesela, obenem nekam otožno je pogledovala hišna gospodinja svojega najemnika doktorja Ferjana.

»Nekaj ne razumem,« je dejala gospodinja, »pred nekaj tedni ste odšli, nato ste na naglem spet prišli, pa ves drugačen, zdaj pa me hočete za vedno zapustiti.« Glas se ji je malo znižal: »Seveda, zares škoda. Kako lepo bi bilo, če bi hoteli s svojo mlado ženko pri meni stanovati. Nekaj mese-

6.

Priredil R. B.

STRTA SRCA

cev bi sicer še šlo, toda ko pride mali na svet...«

»No, no, gospa Bršlinova, tako hitro pa ne gre,« se je zasmel Oskar. »Toda imate prav, moja zaročenka, no, saj že lahko rečem ženica, bi tudi rada prišla k vam. Našla pa sva že primerno gnezdece. Ne veste, kako sem zadovoljen, da se je vse tako čudovito izteklo.«

»Ne samo vi, še bolj je zadovoljna gospodična. Kar z obraza se ji bere. Sicer pa veste, da lastni domek je najlepši, če je še tako majhen.«

Ferjan se je smehljaj, ker mu je bila vseč preprosta modrost prijazne ženske. Ves srečen je bil, ker bo že čez dve uri peljal svojo ljubljeno Adrano na županstvo, potem bo ona nosila njegovo ime in bosta zavezo potrdila še v cerkvi.

»Če me zapodiš, Oskar, domov ne grem več. Ne prestopim več praga očetove hiše,« mu je zatrjevala pred nekaj tedni na letališču, ko ni vedel, kaj bi ukrenil. »Moj oče se mi je odtujil... nikogar nimam na svetu razen tebe, Oskar. Pusti me pri sebi, prosim te.«

Tisti večer se še ni mogel odločiti, danes pa je zadovoljen, da se je tako odločil. Videl je, kako se razcveta, kako je srečna.

Drug drugega osrečujeta. Doktor Kompolj, njegov glavni urednik, ga je začudeno pogledal, ko je drugi dan, potem ko bi moral odleteti, stopil v uredništvo.

»Ste še tu, gospod Ferjan? Menil sem, da ste že na jugu.«

»Moram govoriti z Vami, gospod šef,« je odločno odgovoril Ferjan in na kratko razložil položaj. »Bom kar odkrit z vami, gospod Ferjan,« je odvrnil glavni urednik. »Vesel sem, da je tako prišlo. Tudi iz poslovnih ozirov. Za Afriko že dobimo namestnika, ne bo tako težko, toda za južno Ameriko je težje. Tja spadate po svojih sposobnostih Vi,« in mu je segel v roko. »Zal mi je, da bom moral vašo mlado srečo malo skaliti. Čez dva ali tri mesece boste morali tam nastopiti novo službo.«

»Z veseljem sprejemem,« se je glasil Ferjanov odgovor. V novi službi so se mu obetali sijajni dohodki, da bo lahko svoji Adrani preskrbel vse, čemur se je po begu z doma morala odreči zaradi njega.

Ko se je čez nekaj ur poslovil od gospe Bršlinove, je ležal srečen smehljaj na njegovem obrazu. »Vso srečo, vso srečo, gospod Oskar in seveda tudi gospodični, ki bo nosila Vaše ime.«

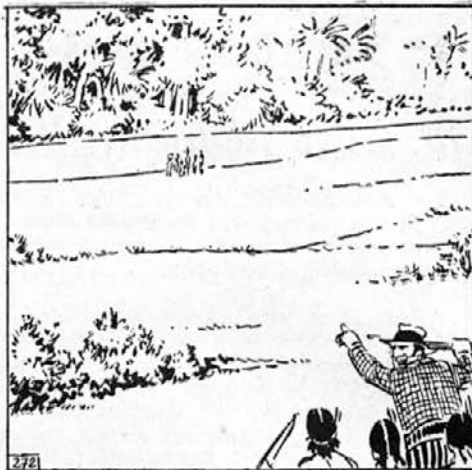
(Dalje)

32

Za
našen
a
i
m
l
a
i
š
eP
o
t
vn
e
z
n
a
n
oSamuel
ScowillMiki
Muster

271. Jim in Peter sta hotela zvezati preprosta nosila, da bi oslabeledo deklico nosili, toda profesor je odkimal. »Hoditi mora, pa če je še tako šibka. Le gibanje bo pregnalo posledice osjega strupa.« Popotniki so tisti dan napredovali silno počasi, saj se je Peggy skoraj na vsakem koraku zaustavljala, čeprav je brez tožb prenašala hude bolečine.

272. Ko je zagledala breg široke reke, je olajšano zaprla oči. Tukaj bodo počivali, si je mislila. Tudi profesor je odredil počitek. Se preden so posedli, se je iz gozda za njimi oglasilo divje vpitje. Približala se jim je topa ljudi, ki jih je vodil plečat črnoslas človek. Ko ga je Ala zagledala, je s krikom strahu planila v profesorjevo naročje.

273. Hitela mu je nekaj dopovedovati. Profesor je prebledel. Vodnik napadalcev se jim je že toliko približal, da so njegove ostre oči ugledale brazgotino na njegovem obrazu. »Brazgotinec!« je zašepetal profesor. »Ala pravi, da jo je ta človek ugrabil in pustil sestradano v gozdu. Od nas pa hoče stari zemljevid jezera Inkov!«

274. »Dobro, da sem varčeval s krogliami!« je dejal stric Tom in prijel svoj samokres. Tudi Hen si je že nastavljal pihalnik na usta. Peter pa je grabil za svojim edinim obrambnim orožjem, za okroglimi kamni v produ. »Pustite to! Nič ne bi zaleglo. Onstran reke se jim bomo laže postavili po robu,« je dejal profesor. Vodil je svoje tovariše prav do vode.

275. Ob bregu je obstal in pozorno ogledoval vrtince na obeh straneh plitvine, po kateri bi mogli prebrestj reko. »Bredite počasi in ne kalite vode!« je zaukazal. »Jaz pridem za vami, počakajte me!« Izčrpano Peggy, ki ji je strah vzel zadnje moči, je v močne roke dvignil Hen, stric Tom pa je k sebi stisnil Alo. Previdno so prebredli reko.

276. Na drugem bregu so se poskrili za najbližja drevesa in gledali, kje je ostal profesor. »Pustite me tukaj in bežite dalje! Jaz ne morem z vami, samo ovirala bi vas. Saj mi ne bodo ničesar storili,« je šepetala Peggy. »Skupaj bomo ostali!« je pribil stric Tom. »Kaj meniš, kako bi me sprejel tvoj oče, če bi se sam vrnil v San Paul?«

277. »Poglejte, kaj počne profesor!« je zdajci vzkliknil Jim. Ne da bi se menil za divje Brazgotincevo vpitje in lajanje psov, ki so jih vodili preganjalci s seboj, je profesor mirno in varno brodil po reki. Sredi plitvine se je ustavil, zavihal srajčni rokav in si z nožičem narezal kožo, da je kri kapljala v vodo. Nato je spešil na drugi breg.

278. Komaj so padle v reko prve kaplje krvi, je voda oživila. Z vseh strani se je k plitvini zopodilo na stotine rib. Voda je bila polna nevarnih piranh. »Tri ure ne bodo mogli prebresti,« je mirno dejal profesor in si z robcem zavezal roko. »Takrat pa bomo že daleč.« Popotniki, ki so gledali od rib peno se in razburkano vodo, so verjeli.

279. Z drugega brega so se v vodo zopodili psi. Niso prišli do srede reke, ko so začeli obupno, boleče zavijati. Piranhe so jih popadle. Otepal so se rib in hoteli nazaj na suho, toda drug za drugim so izginjali pod gladino. Brazgotinec in njegovi pajdaši so besno opazovali propadanje svojih psov in v divji jezi streljali čez reko.